
Els complements adverbials adjunts¹

per Salvador Oliva

I

Fabra (1956)² ja distingia entre els complements d'objecte regit, que ell anomenava «altres complements d'objecte» i els adverbials, que ell anomenava «complements circumstancials». Efectivament, al paràgraf 77, no hi ha cap complement amb funció adverbial, ni cap complement que es pugui substituir per un adverbi, mentre que al paràgraf 78 són tots adverbials.

Fabra dóna exemples com els següents:

- (1) (a) *Accediran a la petició.*
(b) *Pensem molt en vosaltres.*
(c) *Parlem sovint de tu.*
- (2) (a) *Són a França.*
(b) *Ho trobaràs en aquell calaix.*
(c) *Ara surten de l'Església.*

Ara bé, hi ha molts tipus de complements adverbials: adjunts, subjunts, conjunts i disjunts.³ En aquest treball ens limitarem als primers. Els adjunts es caracteritzen per unes propietats que fan que es comportin d'una manera anàloga als

1. Aquest treball ha estat possible gràcies a l'ajut de la Generalitat de Catalunya (CIRIT G RQ93-2035) i al de la DGICYT (PB93-0893-C04.03). Voldria agrair també les suggerències que em van fer Gemma Rigau i Joan Solà en la lectura d'una primera versió d'aquest estudi, amb el benentès que no se'ls pot imputar cap dels errors que pugui contenir.

2. Ps. 71-72.

3. Vid. QUIRK, *et al.* (1985), capítol 8.

complements d'objecte (directe, indirecte i regit). Poden, per exemple, ser el nucli d'una frase segmentada, igual com el subjecte i els complements d'objecte:

- (3) (a) La Maria va donar un paquet a la Roser *a Londres*.
- (b) Va ser la Maria que va donar un paquet a la Roser *a Londres*.
- (c) Va ser un paquet que la Maria va donar a la Roser *a Londres*.
- (d) Va ser a la Roser que la Maria va donar un paquet *a Londres*.
- (e) Va ser *a Londres* que la Maria va donar un paquet a la Roser.

Els complements adverbials que no són adjunts no admeten aquestes construccions.

- (4) (a) *Desgraciadament*, la pedregada va fer malbé la collita.
- (b) *Va ser *desgraciadament* que la pedregada va fer malbé la collita.

També pot passar que l'operació que acabem de fer canviï el sentit de la frase. Efectivament (5b) no és una paràfrasi de (5a):

- (5) (a) *Intelligentment*, el secretari va informar el president sobre les irregularitats que havia descobert als documents.
- (b) Va ser *intelligentment* que el secretari va informar el president sobre les irregularitats que havia descobert als documents.

El sentit d'«*intelligentment*» a (5a) és més o menys que el secretari va ser prou *intelligent* per informar al president sobre les irregularitats que havia descobert als documents, mentre que a (5b) és que el secretari va informar el president d'una manera *intelligent*. En el primer cas, l'adverbi és un subjunt, mentre que en el segon és un adjunt.

Hi ha dues classes d'adjunts, els regits, que són obligatoris, és a dir: subcategoritzats pel verb, i el opcionals, i aquests, a la vegada se subdivideixen en dues classes més: els adjunts del predicat i els adjunts de la frase (o lliures).⁴

Vegem primer uns exemples d'adjunts regits (1) i seguidament uns altres del predicat (2):

- (1) (a) En Joan va portar la dona *a la platja*.
- (b) Tots els meus amics han anat *a París*.
- (c) Els pantalons de pana són *a l'armari*.
- (2) (a) En Joan pot dormir *a casa meua*.
- (b) En Pere només menja bistec tàrtar *als restaurants de confiança*.
- (c) La Maria estudia *a Anglaterra*.

Als exemples de (2), els adjunts en cursiva s'han d'interpretar de la manera següent: el parlant, a (2a), diu que té lloc a casa seva perquè en Joan hi pugui anar a dormir; a (2b), diu que en Pere no menja bistec tàrtar sinó als restaurants de confiança; i a (2c) diu que la Maria és a Anglaterra a estudiar.

Si traslladem a la posició inicial⁵ els adjunts de (2) tal com veiem a (3), aleshores interpretariem els adjunts com si fossin de la frase. Vegem-ho:

4. Vegeu sobre aquests darrers HERNANZ (1993).

5. Podem anomenar aquest trasllat amb el concepte de «tematització», que normalment descriu el mecanisme que fa aparèixer en una posició perifèrica el tema de la frase. De totes maneres, mentre no indiquem el contrari, restringirem «tematització» al trasllat cap a l'esquerra, fenomen que les gramàtiques angleses tendeixen a definir com a *left-dislocation*, i les italianes com a *dislocazione a sinistra*.

- (3) (a) *A casa meua*, en Joan pot dormir.
- (b) *Als restaurants de confiança*, en Pere només menja bistec tàrtar.
- (c) *A Anglaterra*, la Maria estudia.

El sentit dels exemples de (3) ja no és el mateix que el dels exemples de (2). El parlant, a (3a) diu que quan en Joan és a casa seva, pot dur a terme l'activitat de dormir; a (3b) diu que, quan en Pere és a un restaurant de confiança, només hi menja bistec tàrtar; i a (3c) diu que quan la Maria és a Anglaterra estudia.

Quan una frase porta dos adjunts (l'un del predicat i l'altre de la frase), el segon es diferencia del primer perquè és més perifèric i té més mobilitat. A (4) els veiem en posició final, a (5) en posició inicial, i a (6) just abans del verb:

- (4) (a) Molta gent menja als restaurants, *a Barcelona*.
- (b) La companyia actuarà a Ferrara, *a Itàlia*.
- (5) (a) *A Barcelona*, molta gent menja als restaurants.
- (b) *A Itàlia*, la companyia actuarà a Ferrara.
- (6) (a) Molta gent, *a Barcelona*, menja als restaurants.
- (b) La companyia, *a Itàlia*, actuarà a Ferrara.

Els adjunts del predicat, en canvi, no tenen la mobilitat que tenen els de la frase:

- (7) (a) *Als restaurants, molta gent menja a Barcelona.
- (b) *A Ferrara, la companyia actuarà a Itàlia.
- (8) (a) *Molta gent, als restaurants, menja a Barcelona.
- (b) *La companyia, a Ferrara, actuarà a Itàlia.

La possibilitat que hem vist als exemples (2-3), en els quals l'adjunt admetia dues interpretacions (cada una amb una tonalitat diferent, com ja veurem més endavant), no es dona pas sempre. A (9) l'adjunt de temps no es deixa interpretar sinó com a adjunt de la frase, i, per tant, mostra la mobilitat característica d'aquesta mena d'adjunts:

- (9) (b) Tots els homes de lletres sabien filosofia, *al segle XVIII*.
- (a) *Al segle XVIII*, tots els homes de lletres sabien filosofia.
- (c) Tots els homes de lletres, *al segle XVIII*, sabien filosofia.

II

El fet que els adjunts d'espai puguin pronominalitzar amb el clític «hi» només quan són adjunts regits o del predicat, però no quan són adjunts de la frase, facilita la possibilitat de distingir-los. Examinem, doncs, el comportament de la pronominalització. Ho farem recordant Fabra (1954), quan parla de l'ús pleonàstic dels clítics: «Quan el membre d'una proposició el qual és representable per *hi* o *en* s'anteposa al verb, és permisible d'expressar-lo una segona vegada adjuntant al verb els adverbis febles *hi* o *en* [...] Però aquest pleonasma, que no hauríem de tolerar sinó excepcionalment (en vista de tal o tal efecte estilístic), perilla d'esdevenir una construcció normal del català modern, on, contra el que fóra d'esperar, és molt més freqüent que en el català medieval. La majoria dels escriptors actuals, en efecte, quan

anteposen al verb *una determinació circumstancial*⁶ o un complement representable per *hi* o *en* (i aquesta anteposició és practicada amb una freqüència lamentable) rares vegades deixen d'adjuntar al verb *hi* o *en*, talment que fa l'efecte que aquesta adjunció, que en el fons és una incorrecció gramatical, sigui considerada per molts com obligatòria.»⁷

Fabra va tenir la virtut d'equivocar-se molt poc, i, en els pocs casos en què s'equivoca, com és ara aquest, hi ha sovint alguna observació vàlida. El problema que estem examinant apareix a Fabra (1954) i és més complicat que ell no es pensava quan va escriure aquest text; però hi trobem una bona intuïció: la presència dels clítics que tenen com a antecedent un adjunt de la frase (el que Fabra anomena «determinació circumstancial») no és només innecessària, sinó del tot impossible. Ara bé, els clítics que tenen com a antecedent un adjunt regit o del predicat han de figurar a la frase quan estan tematitzats (vegeu nota 5), de la mateixa manera que hi han de figurar els clítics que són complements d'objecte directe, indirecte, o regits. Als exemples que veurem ara, els (b) no són gramaticals en el sentit que no signifiquen el mateix que els que tenim a (a). El clític és, doncs, obligatori a tots els casos següents, on veiem un objecte directe a (1), un d'indirecte a (2), un de regit a (3), i un adjunt adverbial, també regit a (4):

- (1) (a) Vaig comprar *la llibreta* per 100 pessetes.
 (b) *La llibreta, vaig comprar per 100 pessetes.
 (c) *La llibreta*, *la* vaig comprar per 100 pessetes.
- (2) (a) En Joan va explicar la pel·lícula *a en Jordi*.
 (b) *A en Jordi, en Joan va explicar la pel·lícula.
 (c) *A en Jordi*, en Joan *li* va explicar la pel·lícula.
- (3) (a) Ja pots comptar *amb mi*.
 (b) *Amb mi, ja pots comptar.
 (c) *Amb mi*, ja hi pots comptar.
- (4) (a) En Pere va portar la dona *a la platja*.
 (b) *A la platja, en Pere va portar la dona.
 (c) *A la platja*, en Pere *hi* va portar la dona.

Certament que els exemples (b) podrien ser gramaticals interpretats d'una manera focalitzada;⁸ però no és pas aquest el cas. A partir de les dades dels exemples anteriors, podríem afirmar que, quan els complements d'aquests tipus estan tematitzats en posició inicial,⁹ han de portar el clític al costat del verb. Passem ara a veure què passa quan tematitzem adjunts del predicat.

A (5) i a (6) tenim exemples d'adjunts del predicat (noteu que la tematització pot requerir, en determinades circumstàncies que ara no especificaré, la inversió subjecte-verb):

- (5) (a) Molta gent menja sovint *als restaurants*.
 (b) *Als restaurants, molta gent menja sovint.
 (c) *Als restaurants*, *hi* menja sovint molta gent / molta gent *hi* menja sovint.

6. El subratllar és meu.

7. Ps. 61-63.

8. «Per focalització» entenem el mecanisme mitjançant el qual el rema ocupa la posició inicial de la frase.

9. La tematització també es pot donar en altres posicions; però, de moment, no entrarem en aquest problema.

- (6) (a) Els teus parents treballen *al Hilton*.
 (b) *Al Hilton, els teus parents treballen.
 (c) *Al Hilton*, *hi* treballen els teus parents / els teus parents *hi* treballen.

Ja s'entén que el sentit de (5a) és que avui dia molta gent va sovint a menjar als restaurants. (5b), doncs, no és gramatical en el sentit que no significa el mateix que (5a). I el mateix passa a (6b), perquè tampoc no significa el mateix que (6a). Les solucions que es poden considerar paràfrasis de (5a) i de (6a) són les dels exemples (5c) i (6c), on justament apareix el clític.

A tots els quatre exemples anteriors, doncs, el clític és pleonàstic, correcte i obligatori: és la traça obligatòria que ha deixat l'adjunt abans de sortir fora de la projecció màxima de la frase. Això vol dir que aquests adjunts hi han de figurar.

En el text de Fabra que hem citat més amunt queda bastant clar que ell no pensava tant en aquests adjunts com en els de la frase, perquè parla de «determinacions circumstancials». Doncs bé: les determinacions més circumstancials de totes són els adjunts de la frase, que, com que justament són fora de la frase, mai no poden aparèixer a dins pronominalitzats. Si tornem a observar els exemples (b) de (5-6), veurem que esdevenen gramaticals si els interpretem com a adjunts de la frase. Efectivament: si en lloc d'interpretar (5a) dient que molta gent va sovint a menjar als restaurants, interpretem que molta gent menja sovint, quan es troba al restaurant, no fem res més que interpretar «als restaurants» com un adjunt de la frase, i aleshores (5b) és una frase gramatical, justament pel que hem dit abans: que els adjunts de la frase no admeten el clític, i si l'hi posem, ens veiem obligats a interpretar-lo com un adjunt del predicat. Exactament el mateix podríem dir dels exemples de (6).

Vegem-ne ara un altre, però tenint en compte l'entonació. Considerem (7) posant atenció al fet que (7a) té dues entonacions bàsiques amb sentits diferents, i que (7b) i (7c) en representen els dos sentits:

- (7) (a) En Pere treballa *a l'hospital*.
 (b) *A l'hospital*, en Pere *hi* treballa / *hi* treballa en Pere.
 (c) *A l'hospital*, en Pere treballa.

Si a (7a) l'adjunt és del predicat, significa que el lloc on en Pere realitza la seva activitat laboral és l'hospital, mentre que, si és de la frase, significa que, quan en Pere és a l'hospital, el que fa és treballar. Tal com hem dit, (7b) és una paràfrasi del primer sentit de (7a); i (7c) ho és del segon sentit. Tot això corrobora que l'adjunt de la frase no admet el clític. Pel que fa a l'entonació, a (8) tenim les dues entonacions bàsiques. (8a) té el verb amb entonació ascendent (A), i (8b) el té amb entonació descendent (D). Els parèntesis quadrats indiquen les fronteres de cada sintagma fonològic abans de qualsevol possible restructuració:

- (8) (a) [En Pere] [treballa (A)] [a l'hospital] = Primer sentit.¹⁰
 (b) [En Pere] [treballa (D)], [a l'hospital] = Segon sentit.

També hem de recordar que l'adjunt del predicat en posició inicial i tematitzat, en alguns casos, a més a més de demanar el clític, sembla preferir la inversió subjecte-verb, mentre que l'adjunt de la frase no admet aquesta inversió:

- (9) (a) *A l'hospital*, *hi* treballa en Pere.

10. És evident que, en aquesta mateixa frase, es poden restructurar el verb i l'adjunt, i aleshores l'entonació ascendent quedaria restringida al subjecte: [En Pere (A)] [treballa a l'hospital].

(b) *A l'hospital, treballa en Pere.¹¹

Sense la inversió ni el clític, la funció de l'adjunt és de la frase:

(10) A l'hospital, en Pere treballa.

L'exemple (10) és viable, perquè el que importa és l'activitat d'en Pere quan és dins l'hospital, i no pas on realitza aquesta activitat. A més a més caldria dir que la diferència de sentit es torna a manifestar quan ens adonem que (8a) és la resposta adequada a (11a), mentre que (8b) és la resposta adequada a (11b):

- (11) (a) ¿On treballa, en Pere?
(b) ¿Què fa en Pere, a l'hospital?

Amb el que hem vist sobre l'entonació, moltes frases amb verbs intransitius o usats intransitivament i adjunts no regits són ambigües només escrites. A la llengua parlada, no hi ha ambigüïtat, i potser també caldria afegir que, en aquests casos, la puntuació hauria de ser una convenció destinada a evitar l'ambigüïtat que pot presentar la llengua escrita:

- (12) (a) Tothom [menja a casa (D)].
(b) Tothom [menja (D)], a casa.
(c) A casa, tothom hi menja.
(d) A casa, tothom menja.

(12c) és una paràfrasi de (12a), mentre que (12d) ho és de (12b). I el mateix podríem dir de (13):

- (13) (a) La Maria [es mareja (A)] a les muntanyes russes.
(b) La Maria [es mareja (D)], a les muntanyes russes.
(c) A les muntanyes russes, la Maria s'hi mareja.
(d) A les muntanyes russes, la Maria es mareja.

En resum: els adjunts regits i els del predicat exigeixen un clític quan estan tematitzats, mentre que els adjunts de la frase no poden pronominalitzar amb un clític. Si ho fan, es converteixen en adjunts del predicat. Això pot semblar estrany perquè, en la nostra tradició gramatical, sempre s'ha dit que els circumstancials de lloc pronominalitzaven amb «hi», però són justament els més circumstancials, els adjunts de la frase, els que no poden pronominalitzar, perquè són perifèrics, cauen fora de la projecció màxima de la frase. Els adjunts regits i els del predicat, en canvi, són més nuclears, i no es poden tematitzar sense deixar la traça del clític. Tan aviat com en una mateixa frase hi ha un adjunt regit o un del predicat, seguit d'un de la frase, el clític no pot ser la pronominalització del segon.

- (14) (a) En Joan va anar al Louvre, a París.
(b) Els turistes s'estan tot el dia a la platja, a la Costa Brava.
- (15) (a) *En Joan hi va anar al Louvre. (hi = a París)
(b) *Els turistes hi estan tot el dia a la platja. (hi = a la Costa Brava)

11. En castellà, diguem-ho de passada, la construcció és possible, justament perquè aquesta llengua no disposa del clític.

- (16) (a) Molta gent menja als restaurants, *a Barcelona*.
 (b) La companyia actuarà a Ferrara, *a Itàlia*.
- (17) (a) *Molta gent hi menja als restaurants. (*hi* = *a Barcelona*)
 (b) *La companyia hi actuarà a Ferrara. (*hi* = *a Itàlia*)

Les frases de (15) i de (17) només són inviables entenent que el clíctic pretén pronominalitzar l'adjunt de la frase; però és obvi que serien viables si el clíctic pronominalitzés l'adjunt del predicat, com ja hem vist més amunt.

Repetim-ho, doncs, una vegada més com a conclusió: els adjunts de la frase no poden pronominalitzar perquè cauen fora del domini de la frase i, pel que fa als altres, tenen preferència els més nuclears. Per tant, els adjunts regits tenen preferència sobre els adjunts del predicat.

III

El component prosòdic, com ja hem començat a veure, no fa sinó reafirmar les diferències ja esmentades. Vegem, per exemple, la possibilitat d'eliminar els xocs accentuals i aconseguir més euriàmia. Considerem les frases següents, cadascuna amb els seus tres sintagmes fonològics:

- (1) (a) [Aquest gerro] [va] [sobre la taula].
 (b) [La Dolors] [escup] [sobre la taula].¹²
 (c) [En Josep] [riu] [sobre la taula].

A cada una hi ha un xoc accentual entre el verb i la preposició. Vegem ara la xarxa mètrica de la primera frase. La construirem atorgant un batec a cada síl·laba,¹³ tres a cada síl·laba amb accent primari de mot i quatre a cada síl·laba amb accent primari de sintagma fonològic. Ens interessa de marcar cada un dels nivells per tal de mesurar els períodes rítmics, que són els que es formen a partir de les distàncies entre els batecs dintre un mateix nivell:

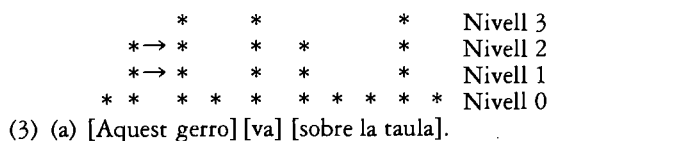
	*		*			*		Nivell 3
	*	*		*	*		*	Nivell 2
	*	*		*	*		*	Nivell 1
*	*	*	*	*	*	*	*	Nivell 0
- (2) [Aquest gerro] [va] [sobre la taula].

Hi trobem dos xocs accentuals: el primer, entre el demostratiu i el substantiu es pot resoldre perquè les dues síl·labes són dins el mateix sintagma fonològic, tal com veiem a (3), i l'accent més fort pot absorbir el de la seva esquerra, si aquest no el sobrepassa en batecs, ni està a una distància de més de dues síl·labes.¹⁴ L'exemple (3b) és el resultat de (3a) després de l'absorció dels batecs que marquen les fletxes. I a (3b) establim quins períodes rítmics s'estableixen al nivell (3), acabant sempre amb la síl·laba més forta:

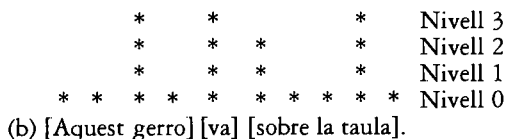
12. De fet, aquesta frase és ambigua: pot significar que la Maria no és a sobre la taula, però hi escup a sobre (adjunt del predicat), o bé que la Maria és sobre la taula, i escup allà on sigui (adjunt de la frase). Agafarem el sentit que ens dóna l'adjunt del predicat, ja que la frase següent representa l'exemple de l'adjunt de la frase.

13. Si hi hagués, a la frase, un accent secundari de mot, a aquest li correspondrien dos batecs.

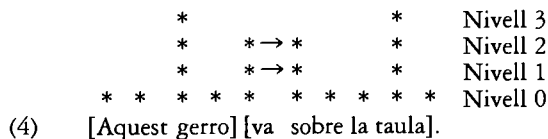
14. Pel que fa a les regles de resolució dels xocs accentuals, vegeu OLIVA (1992).

<—3—> <—2—> <—4—>   Períodes rítmics del nivell 3

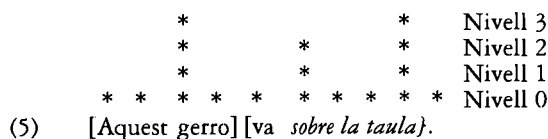

El xoc al nivell 2 entre el verb i la preposició, però, no es pot resoldre perquè al mig d'ambdues síl·labes hi ha una frontera de sintagma fonològic. I els períodes rítmics no presenten gaire regularitat. En aquest cas, hi ha una solució: la reestructuració dels dos sintagmes fonològics darrers. La reestructuració només està permesa si l'adjunt és regit i si es genera més eurítmia. Després d'haver refet la xarxa mètrica d'acord amb el resultat de la reestructuració dels dos darrers sintagmes fonològics, i després d'haver resolt el primer xoc, ens queda el que veiem a (4), que és el resultat que ens queda després d'haver resolt el xoc que ens quedava entre el verb i la preposició.

I ara podem veure a (5) com els períodes rítmics han quedat regularitzats. Per tal de veure-ho millor establim els de cada nivell:

<—3—> <—6—>   Períodes rítmics del nivell 3
 <—3—> <—3—> <—3—>   Períodes rítmics del nivell 2
 <—3—> <—3—> <—3—>   Períodes rítmics del nivell 1

L'exemple (5), doncs, ens mostra un perfil accentual amb més eurítmia que no pas la que presentaven els exemples que van de (2) a (3): han desaparegut els xocs i hem obtingut, al nivell 3, un període rítmic de tres seguit d'un de sis, i, al nivell 2 i 1, tres períodes rítmics anapèstics (o bé dos anapestos i un peó tercer, que no és més que un anapest femení). El guany eurítmic (hem passat de <3-2-4> a <3-3-3> al segon nivell) ha estat possible gràcies a la reestructuració dels dos sintagmes fonològics darrers en un de sol. I efectivament es tracta d'un contorn accentual perfectament acceptable, que, descrit en termes simples, consisteix únicament a donar la possibilitat que l'accent de la preposició sigui capaç d'absorbir el del verb.

Notem que si la frase no permetés generar més eurítmia, no hauríem pogut fer la reestructuració, tal com assenyalam a (6):

- (6) (a) [Aquests gérros] [anirán] [sóbre la táula].
 (b) *[Aquests gérros] [aniran sóbre la táula]

A (6b) la preposició no pot absorbir l'accent del verb perquè no es generaria més eurítmia que la que obtenim a (6a). I els períodes rítmics de (6a), que són <3-4-4>, són millors que els de (6b), que són <3-5-3>.

Doncs bé, si féssim les mateixes operacions a (1b-c), veuríem que, tot i que generariem la mateixa eurítmia que la que obteníem sobre (1a), el resultat seria inviable, perquè la sintaxi ens bloquejaria la reestructuració, ja que a (1b) l'adjunt no és regit, sinó del predicat, i a (1c) l'adjunt ho és de la frase. La sintaxi, en aquests casos, només permet reestructurar el verb i el seu primer complement.

De fet, les diferències entre els exemples d'(1) queden paleses si eliminem l'adjunt. Tal com mostra (7a) la frase, sense l'adjunt regit, és agramatical, mentre que (7b-c) mostra la gramaticalitat de les frases sense els adjunts opcionals.

- (7) (a) *Aquest gerro va.
 (b) La Maria escup.
 (c) La Maria riu.

Podem formular, doncs, dues regles de reestructuració entre verb i adjunt que, de passada, ens poden servir com a test per comprovar si l'adjunt és regit, del predicat o de la frase. Són les següents:

(8) Regla de reestructuració 1:

Quan el sintagma fonològic format per l'adjunt regit es realitza amb un sintagma preposicional amb la preposició tònica, es pot reestructurar amb el sintagma fonològic format pel verb, sempre que aquesta reestructuració generi més eurítmia.

(9) Regla de reestructuració 2:

Quan el sintagma fonològic format per l'adjunt regit o del predicat es realitza amb un sintagma preposicional amb la preposició àtona, es pot reestructurar amb el sintagma fonològic format pel verb, sempre que aquesta reestructuració generi més eurítmia.

Resumint, doncs, el que hem vist fins ara, podríem establir un test per comprovar la naturalesa de cada adjunt:

- (10) (a) *Si un adjunt és regit, ens permet dur a terme la reestructuració enunciada a la Regla 1 i la Regla 2, i l'aparició del clític és obligatòria quan l'adjunt està tematitzat.*
 (b) *Si un adjunt és del predicat, ens permet dur a terme la reestructuració enunciada a la Regla 2, i l'aparició del clític és obligatòria quan l'adjunt està tematitzat.*
 (c) *Si un adjunt és de la frase, no ens permetrà de dur a terme cap reestructuració, ni serà possible l'aparició del clític quan l'adjunt està tematitzat.*

Aquests procediments, doncs, ens permetran diferenciar els tres tipus d'adjunts, cosa que facilita enormement l'anàlisi gramàtica a l'hora d'establir quants arguments té un verb. Efectivament, fins i tot a les zones frontereres on es fa difícil determinar els arguments del verb, podrem saber si es tracta d'un adjunt regit, d'un adjunt opcional del predicat o d'un adjunt opcional de la frase.

No puc deixar d'esmentar, per acabar aquest paràgraf, que, com a prova de les

fronteres de sintagma fonològic o de sintagma d'entonació, no serveixen les solucions dels contactes vocàlics. Ho dic perquè a l'excel·lent article d'ESPINAL (1992), sobre tipologia adverbial, l'autora es va deixar desencaminar per Lluïsa Gràcia, que li va informar que, quan un adverbí està immediatament dominat per F (frase) no hi ha ni diftongació ni elisió¹⁵ vocàlica entre l'última vocal del verb i la primera de l'adverbí, mentre que si està dominat per SV, aleshores hi ha una solució lliure. Segons Gràcia, «porta assenyadament» i «porta intencionadament», presenten dialefa en el primer cas, i elisió (o afèresi, vés a saber) o sinalefa en el segon cas; però el fet és que un contacte de vocals neutres, per exemple, presenta elisió, fins i tot quan hi ha una frontera de frase. I fins i tot en els textos en vers hi ha una variabilitat enorme pel que fa a la resolució dels contactes vocàlics. Només cal haver llegit una mica Carner i Riba per adonar-se que opten per solucions distintes, fins i tot quan un adverbí està immediatament dominat per Frase.

IV

Fins ara hem especificat les característiques i les funcions dels tres tipus d'adjunts, i hem vist també les pronominalitzacions que poden realitzar-se quan els adjunts del predicat estan tematitzats. No podem deixar d'esmentar, tanmateix, el problema que representa l'aparició dels adjunts en posició inicial sense estar fora de la frase. Aquest és el moment d'examinar el millor treball que s'ha fet d'ençà de l'aparició del text de Fabra esmentat a l'apartat II. Em refereixo a SOLÀ (1994), que ha remarcat que no solament els adjunts, sinó també els complements d'objecte poden aparèixer en posició inicial sense tematitzar. Fabra havia considerat l'aparició del clític «hi» com un pleonasma «que no hauríem de tolerar sinó excepcionalment». I més endavant diu que en aquests casos «pot adjuntar-se al verb [...] l'adverbí «hi» [...] encara que, en un estil acurat, caldria evitar aquesta adjunció supèrflua». El text de Solà que ens interessa és el següent:

«Sembla ser que hi ha 'inversions estilístiques', és a dir: d'ús literari (es troben potser només en textos en què es busca un cert efecte), les quals no presenten a la seva dreta la pausa característica de les inversions ordinàries i no provoquen l'aparició de pronoms, i això afecta tant els dos pronoms conflictius, 'en' i 'hi', com els altres (cosa que confirma la hipòtesi de l'existència de la inversió estilística).»¹⁶

Uns dels exemples que addueix Solà per mostrar que la posició inicial no implica necessàriament una tematització està datat de 1628, i és el d'(1a), un altre, el d'(1b) procedeix del mateix Fabra:

(1) (a) *Tot aquest discurs* he tret dels capítols i actes de les mateixes Corts.

(b) *A la prosa actual* trobem [...] tota mena d'inversions.

Solà ha estat el primer de remarcar la inadequació de Fabra i també ha estat el primer de dir que l'absència del clític és un recurs estilístic. Amb altres mots: a (1) no hi ha tematització, i, per tant, no hi ha clític. I el recurs estilístic no és res més que un hipèrbaton que ha caigut en desús i del qual ja parlarem més avall.

Seria diferent que les frases d'(1) presentessin una pausa. En aquest cas es tractaria d'una focalització, i aleshores els exemples de (2) serien paràfrasis dels exemples (1):

15. Espinal parla de «reducció vocàlica», però, a jutjar pels exemples que posa, es refereix a «elisió».

16. SOLÀ (1994), p. 249, cito sempre segons la segona edició.

(2) (a) *És tot aquest discurs* (i no pas, per exemple, tot aquest paràgraf), que he tret dels capítols i actes de les mateixes Corts.

(b) *És a la prosa actual* (i no pas, per exemple, a la del segle XIX), que trobem tota mena d'inversions.

Utilitzaré, doncs, hipèrbaton (com a figura retòrica) i focalització per referir-me a les dues possibilitats d'interpretació d'(1). Ja sé que parlar d'hipèrbaton no és parlar de res, perquè també la tematització és un hipèrbaton. Amb aquest concepte no faig sinó referir-me a un recurs estilístic més típic de la llengua escrita que de la llengua parlada. No tots els canvis d'ordre es poden explicar amb conceptes com els de focalització, desplaçament, tematització, etc. Hi ha canvis d'ordre que cauen més dins del domini de la retòrica que no pas de la gramàtica, i em sembla molt que és a l'hipèrbaton com a figura retòrica que hem d'apellar en aquests casos.¹⁷ En tot cas, el que m'interessa de destacar aquí és l'aptesa de l'explicació de Solà. Certament, si no hi ha clíctic, no hi ha tematització. No s'entén, doncs, la insistència de Fabra sobre el pleonasma, perquè, en els casos de focalització, mai ningú no hi ha afegit el clíctic, i, si es tracta d'un hipèrbaton, aquest només és adequat a un estil molt formal (lleugerament arcaïtzant) que es pot trobar en textos escrits (sobretot si han passat per una hipercorrecció) i a la llengua parlada només quan hi ha un nivell d'elocució alt, o només quan actua la hipercorrecció, perquè la llengua viva sempre demana el clíctic quan l'element en qüestió està tematitzat.

El problema és minúscul. Es tracta de veure que hi ha tres fenòmens diferents: l'un és la tematització, l'altre la focalització i finalment l'hipèrbaton. Pel que fa a la tematització, hi ha, per una banda, el clíctic obligatori quan es tematitza un complement d'objecte, un complement regit, un adjunt regit o un adjunt del predicat. No hi ha mai cap clíctic que representi un adjunt de la frase. I finalment, ni la focalització ni l'hipèrbaton requereixen el clíctic.

V

GREENBAUM S. i QUIRK, R. (1990) semblen afirmar¹⁸ que l'adjunt de la frase està orientat cap al subjecte, mentre que l'adjunt del predicat està orientat cap a l'objecte. Comprovem-ho amb un verb transitiu com és ara «veure», i fixem-nos que (1c) i (1d) no són sinó una mateixa frase ambigua i representen les dues interpretacions d'una mateixa frase:

- (1) (a) En Joan va veure la Maria al jardí (*adjunt del predicat*).
- (b) Al jardí (*adjunt de la frase*), en Joan va veure la Maria.
- (c) Al jardí (*adjunt del predicat, tematitzat*), en Joan hi (*adjunt del predicat*) va veure la Maria.
- (d) Al jardí (*adjunt de la frase*), en Joan hi (*adjunt del predicat*) va veure la Maria.

A (1d), el clíctic té la funció d'adjunt del predicat, el sintagma preposicional del qual no apareix perquè està elidit: fa referència al mateix «jardí» que apareix a l'inici de la frase.

17. Un exemple, el primer vers de «La lletra imaginària» de J. Carner diu: «*La gebre, amb flors, el finestral decora*», i no pas «*La gebre decora el finestral amb flors*». Deixant de banda l'èmfasi dels elements desplaçats cap a l'esquerra, com és el cas del sintagma preposicional «amb flors», caldria tenir en compte que aquest sintagma desplaçat és justament l'únic del vers que ens veiem obligats a interpretar com a metàfora.

18. Ps. 164-165.

L'exemple d'(1a), doncs, indica que la Maria era al jardí quan en Joan la va veure, sense que sigui necessari que en Joan fos al jardí en aquell moment. (1b), en canvi, indica que, quan en Joan va veure la Maria, ell era al jardí, però no necessàriament ella. Interpretem (1c) com (1a), però amb una diferència: l'adjunt del predicat està tematitzat. I finalment (1d) sembla indicar que quan en Joan va veure la Maria, tots dos es trobaven al jardí.

Que aquestes interpretacions són correctes ens ho poden mostrar els exemples de (2), on apareixen, dins una frase relativa, els locatius (en cursiva) que no apareixien a (1), i (en negreta) els que ja hi apareixien:

- (2) (a) En Joan, *que era al balcó*, va veure la Maria, *que era al jardí*.
- (b) En Joan, *que era al jardí*, va veure la Maria, *que era a la finestra*.
- (c) En Joan, *que era al balcó*, va veure la Maria, *que era al jardí*.
- (d) En Joan, *que era al jardí*, va veure la Maria, *que també era al jardí*.

Si cada frase de (2) és respectivament una paràfrasi d' (1), l'afirmació de GREENBAUM, S. i QUIRK, R. (1990) sembla correcta. Fixem-nos ara en els exemples (1c-d). És obvi que es tracta de dues interpretacions possibles d'una mateixa frase, perquè ens ho pot demostrar el fet de poder explicitar la posició del subjecte, «en Joan», a (3a), amb una subordinada, així com el fet de no poder fer la mateixa operació quan «al jardí» és un adjunt de la frase, com veiem a (3c):

- (3) (a) Quan en Joan era el balcó, al jardí, hi va veure la Maria.
- (b) *Quan en Joan era al balcó, al jardí, va veure la Maria.

L'adjunt de frase de (3b) està orientat, com ja hem dit, cap al subjecte. Per això (3b) no és gramatical, perquè s'explicita que en Joan no era al jardí, sinó al balcó. Algunes vegades es pot donar el cas que una de les interpretacions quedi anul·lada per raons semàntiques, però no sintàctiques. L'exemple següent ens ho corrobora:

- (4) (a) en Joan va trobar l'anell al primer calaixet del joier (*adjunt del predicat*).
- (b) *Al primer calaixet del joier (*adjunt de la frase*), en Joan va trobar l'anell.

Efectivament, (4b) és una frase sintàcticament correcta, però és impossible d'interpretar-la quan sabem que una persona no cap dins un calaixet de joier.¹⁹

De la mateixa manera quedaria eliminada, en aquest exemple, l'ambigüitat que hem vist a (1c-d):

- (5) Al primer calaixet del joier, en Joan hi va trobar l'anell.

Encara que la sintaxi permetria donar dos sentits a (5), n'hi ha un que queda eliminat, per les raons que acabem de veure.²⁰ Així, doncs, interpretem (5) de l'única manera que ens permet la semàntica: amb l'adjunt del predicat desplaçat a l'inici, i amb la traça del clític.

19. La irresponsabilitat dels mestretites que, en nom de la normativa, ens voldrien fer eliminar «els pleonasmes» és tràgico-còmica. Per una banda ens voldrien fer creure, en una frase com la de (4b), que en Joan estava ficat dintre el calaixet del joier, i per l'altra destrueixen la llengua de la manera més eficient de totes. Una denúncia semblant ja ha estat feta pel mateix Solà i també per FERRATER (1985), ps. 17-19.

20. El sentit que queda eliminat és el que es desprendria de considerar que a l'inici de la frase hi tenim un adjunt lliure i que el clític hi exerceix una funció d'adjunt del predicat, que no hi apareixeria per les mateixes raons que hem vist a l'exemple (1d).

Per veure un altre tipus de restricció semàntica, considerem ara la frase (6):

(6) En Joan va besar la Maria al Louvre.

Aquí el verb *besar*, a diferència del verb *veure*, requereix que el subjecte i l'objecte directe comparteixin el mateix espai identificat per l'adjunt. Ara es tracta de veure què passa quan tematitzem «al Louvre» en una frase com (6). ¿Obtenim (7a) o (7b)?

- (7) (a) al Louvre, en Joan va besar la Maria.
(b) al Louvre, en Joan hi va besar la Maria.

Afortunadament són pocs els qui, mal educats per gramatiquetes que veuen en els pleonasmes la mateixa figura del dimoni, s'apressarien a titllar de poc correcta la frase de (7b), però malauradament aquests pocs, que es pensen entendre-hi més que els parlants que s'expressen amb una llengua viva, tenen la vara alta. Aquí sí que cal dir que el text citat de Fabra hi té una mica de culpa, perquè, com molt bé diu Solà, és l'origen d'un malentès. En primer lloc cal dir que, la raó de la suposada incorrecció, com també deixa clar Solà, no pot ser el pleonisme, perquè ja hem vist molts casos de pleonasmes obligatoris. En segon lloc, potser caldria no agosarar-se a condemnar (7b) quan es tracta d'un tipus de frase que es pot sentir amb tota normalitat. En tercer lloc, a l'exemple de (6), el verb es pot reestructurar perfectament amb l'adjunt en aquells casos on es genera més eurítmia (per aconseguir un sintagma fonològic més curt, utilitzarem el perfet simple del mateix verb):

- (8) (a) [En Joan] [la besà] [al Louvre]
(b) [En Joan] [la besà al Louvre]

(8b) mostra que la reestructuració permet de resodre el xoc entre el verb i l'adjunt (dono per descomptat l'elisió de la preposició àtona de la contracció «al»). I això vol dir, com ja hem vist més amunt, que l'adjunt de (6) i de (8) no pot sinó ser del predicat. En conseqüència, doncs, la solució (7b) no pot ser incorrecta.

Però hi ha encara una cinquena raó: en realitat, a (6) hi ha una ambigüitat que no existeix a la llengua oral, perquè l'entonació no genera cap ambigüitat:²¹

- (9) (a) [En Joan] [va besar la Maria (D)], [al Louvre]
(b) [En Joan] [va besar la Maria (A)], [al Louvre]

Això demostra, doncs, que (9a) és una paràfrasi de (7a) i que (9b) ho és de (7b). A l'apartat anterior ens preguntàvem si és que en realitat hi havia cap diferència de sentit entre aquest tipus de parelles de frases. La diferència és petita, però hi és. Els exemples de (9) són les respostes adequades a les preguntes de (10):

- (10) (a) ¿Qui va besar, en Joan, al Louvre?
(b) ¿On va besar la Maria, en Joan?²²

L'argument del pleonisme, doncs, no serveix per titllar d'error gramatical molts

21. En realitat l'ambigüitat de (6) es pot desfer perfectament amb una coma després de l'objecte directe.

22. Suposo que ja s'entén que l'interrogatiu no es refereix a cap possessió inalienable, sinó a l'adjunt locatiu.

fenòmens que formen part de la llengua. Ja hem vist que el clíctic «hi» és pleonàstic i obligatori en els altres casos.

VI

Hi ha alguns casos especials que aparentment semblen contradir, en part, el que hem establert fins ara. Els examinarem per veure'n les raons. Considerem els dos exemples següents:

- (1) (a) Només menjo [bistec tàrtar (A)] als restaurants de confiança (*Adjunt del predicat*).
- (b) Només menjo [bistec tàrtar (D)], als restaurants de confiança (*Adjunt de la frase*).

A (1a), l'adverbi «només» afecta l'adjunt, no pas el verb, i a (1b) afecta l'objecte directe, de manera que (2a) significa el mateix que (1a), i (2b) el mateix que (1b):

- (2) (a) Menjo [bistec tàrtar (A)] només als restaurants de confiança (*Adjunt del predicat*).
- (b) Menjo [només bistec tàrtar (D)], als restaurants de confiança (*Adjunt de la frase*).

El problema que vull plantejar ara és el de la funció dels adjunts d'aquestes frases. És obvi que el canvi de sentit que observem a cada parella d'(1-2) està causat per la distinta funció que hi realitza l'adjunt. Quan l'adjunt és del predicat, la frase és una resposta adequada a (3a), i quan ho és de la frase, aleshores és una resposta adequada a (3b):

- (3) (a) ¿On menges bistec tàrtar?
- (b) ¿Què menges, als restaurants de confiança?

Fixem-nos ara en el fet que si tematitzem l'adjunt d'(1a) sense fer cas de l'adverbi, ens trobarem amb una sorpresa: el sentit d'(1a) es converteix en el d'(1b), i tanmateix la funció d'adjunt del predicat no varia.

- (4) Als restaurants de confiança, només hi menjo bistec tàrtar.

Efectivament, (4) ja no és com (1a), la resposta adequada a (3a), sinó que és com (1b), perquè se'n ha convertit en una resposta adequada a (3b), i tanmateix l'adjunt continua sent del predicat, ja que hi tenim el clíctic. Aquesta paradoxa, tanmateix, no és sinó un miratge. Si eliminem el clíctic de (4), tornem a tenir una resposta adequada a (3b) i l'adjunt es converteix en adjunt de frase.

El canvi de sentit que hi ha d'(1a) a (4) l'ha provocat l'adverbi «només», el qual ha passat d'estar orientat cap a l'adjunt a estar orientat cap a l'objecte directe. És això el que explica el canvi de sentit i no pas la funció de l'adjunt. Si agafem un altre adverbi que no tingui les mateixes propietats, per exemple «sempre», no hi hauria miratge, perquè «sempre» només afecta el verb, mentre que «només», pot afectar el verb i tots els altres sintagmes de la frase. Això està connectat amb el fet que l'adverbi «sempre» té menys mobilitat que «només»:

- (5) (a) Jo sempre menjo bistec tàrtar als restaurants de confiança.
- (b) Jo menjo sempre bistec tàrtar als restaurants de confiança.

Com a conclusió, doncs, podem reafirmar-nos en tot el que s'ha dit als apartats anteriors sobre la descripció dels tres tipus d'adjunts, així com l'aportació de proves

suficients (sintàctiques i prosòdiques) per identificar-los i detectar, en cada cas, el perquè de la presència o absència del clític.

SALVADOR OLIVA

BIBLIOGRAFIA ESMENTADA

- ESPINAL, 1992 M. T. ESPINAL, *Tipologia dels adverbis: el cas dels anomenats adverbis oracionals*, «Estudis de Llengua i Literatura Catalanes», núm. 19, ps. 21-50 (Barcelona, Curial, 1992).
- FABRA, 1954 P. FABRA, *Converses filològiques* (Barcelona, Barcino, 1954).
- FABRA, 1956 —, *Gramàtica catalana* (Barcelona, Teide, 1956).
- FERRATER, 1981 G. FERRATER, *Sobre el llenguatge* (Barcelona, Quaderns Crema, 1981).
- GREENBAUM & QUIRK, 1990 S. GREENBAUM i R. QUIRK, *A Student's Grammar of the English Language* (Harlow, Longman, 1990).
- HERNANZ, 1993 M.L. HERNANZ, *A propósito de los adjuntos libres*, dins A. VIANA (ed.) (1993).
- HERNANZ & BRUCART, 1987 M. L. HERNANZ i J.M. BRUCART, *La sintaxis* (Barcelona, Crítica, 1987).
- OLIVA, 1993 S. OLIVA, *La mètrica i el ritme de la prosa* (Barcelona, Quaderns Crema, 1993).
- QUIRK et al., 1985 QUIRK et al., *A Comprehensive Grammar of the English Language* (Harlow, Longman, 1985).
- RENZI SALVI, 1988 L. RENZI i Gianpaolo SALVI, *Grande grammatica di consultazione*, vol. I (Bolonya, Il Mulino, 1988).
- SOLÀ, 1994 J. SOLÀ, J., *Sintaxi normativa: estat de la qüestió* (Barcelona, Empúries, 1994).
- VIANA, 1993 A. VIANA, *Sintaxi. Teoria i perspectives* (Lleida, Pagès, 1993).